

Berg, Annika, Lundberg, Urban & Tydén, Mattias, 2021. *En svindlande uppgift: Sverige och biståndet 1945–1975*. Stockholm: Ordfront.

Anmälan av Cecilia Jonsson

Det internationella biståndet som vi känner det idag är en internationellt formulerad efterkrigsidé. Enkelt uttryckt bygger tanken på att en orättvis global fördelning av resurser kan avhjälpas av de länder som har det bättre ställt. Efter andra världskriget talades det i termer av "massfattigdom" och "befolknings-explosion" för att beskriva den fattiga delen av världen. Som ett litet obetydligt land och med argumentet att man egentligen saknade kolonialhistoria öppnades nu en möjlighet för Sverige att som hjälpande land positionera sig i internationella sammanhang. Och det skulle man. Men hur skulle Sverige ta sig an frågan – denna svindlande uppgift – att bidra till internationellt bistånd? Hur skulle det rent praktiskt gå till och vad kunde Sverige göra för att möta tillsynes oändliga behov? Om detta handlar *En svindlande uppgift: Sverige och biståndet 1945–1975*.

Med fast hand leder författarna, Annika Berg, docent i idéhistoria tillsammans med Urban Lundberg och Mattias Tydén, båda docenter i historia, läsaren genom de första trettio åren av svenskt internationellt bistånd. De visar hur den statliga administrationen byggs upp och hur begreppet *internationellt utvecklingsbistånd* fylls med mening och innehåll. Längs med vägen åskådliggör författarna hur dynamiskt och mångfacetterat begreppet är och hur det över tid ges aningen skiftande innebörd beroende på vem som formulerar politiken och vad som händer i omvärlden. Ett exempel på en förskjutning av begreppet är när stödet till befrielseörelserna blir en del i biståndet som då också får en mer progressiv ton. Med detta utmärker sig Sverige internationellt, men det visar också på komplexiteter i själva biståndshanteringen.

Från biståndets inledande skede har aktörerna brottats med frågor som: Hur ska det utformas? Vilka ska ges bistånd? Vilka motkrav kan ställas och hur ska det utvärderas? I detta ligger *skalproblematiken* – hur mycket är rimligt givet att behoven är oändliga? Därtill kommer *legitimitetsproblematiken* – medborgarna behövde övertygas om att skattepengar skulle gå till befolkningar i andra länder. Under de första åren gick således mycket kraft till själva formulerandet och forandet av biståndspolitik.

Vad gäller uppbyggnaden av en administrativ organisation för bistånd bildades inledningsvis *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till*

mindre utvecklade områden (CK), som var en samarbetskommitté och inte en statlig myndighet. CK bestod av representanter från näringsliv, kyrkor och ideella organisationer. Många olika aktörer med skilda uppfattningar om vad biståndet skulle göra och varför skulle således enas om hur arbetet skulle gå till. Men staten tog raska kliv framåt för att muta in sin del av frågan och år 1954 blev Ulla Lindström Sveriges första biståndsminister. År 1962 ersattes CK av *Nämnden för internationellt bistånd* (NiB) som bara några år senare lades ner, och sedan 1965 är Sida den svenska myndigheten för internationellt bistånd. I Prop. 1962:100, som har kallats "den svenska biståndsbibeln", fastslogs ramarna för det svenska utvecklingsbiståndets motiv, mål och utformningen samt en första målsättning för dess omfattning på längre sikt.

Författarna visar hur den politiska styrningen av internationellt bistånd krävde kooptering, det vill säga inordning av flertalet utmanande intressen till en gemensam målsättning. Under tiden inleds också de första bilaterala biståndsprojekten med Etiopien och Pakistan. Det praktiska genomförandet visade sig inte helt enkelt. Trevande fortsatte man framåt, utvidgade, förändrade och mötte otaliga fram- och motgångar.

Boken bygger på ett omfattande arkivmaterial från både organisations- och personarkiv. Den är kronologiskt och tematiskt uppbyggd med djupdykningar i utvalda projekt och frågor, vilket ger både bredd och djup. Kapitlen om enskilda centrala aktörer som Ernst Michanek och Ulla Lindström, liksom om fältarbetarnas erfarenheter och uppfattningar om utvecklingsbiståndet är ett framgångsrikt grepp som ökar förståelsen för de processer som beskrivs.

Som författarna själva konstaterar kan brist på källmaterial knappast förklara den hittills knapphändiga forskningen om svensk biståndshistoria. Källmaterialet är rikt. Att det inte finns mer forskning är konstigt givet att frågan sedan start varit omdebatterad. Dessutom omfattar utvecklingsbistånd, som författarna visar, så mycket mer än frågan om att hjälpa befolkningar i andra länder. Det är inrikes- och utrikespolitik, det är dragkamp mellan olika departement och politiska viljor. Det handlar om rättighetsfrågor och global solidaritet. Inte minst skildrar boken hur ett nytt politikområde och en ny yrkesgrupp, det vill säga biståndsarbetare, initieras och konsolideras, vilket ger teoretisk bäring och därmed torde intressera andra än de som vill veta mer om just biståndshistoria.

På de närmare 800 sidorna ger författarna oss en vindlande berättelse, om hur det gick till när det svenska utvecklingsbiståndet tog form. Aktörerna är många och turerna fram och tillbaka ännu fler. På sina ställen blir beskrivningarna av vissa händelseförlopp en aning för detaljerade och förståelsen för skeenden hade ökat genom att lyfta abstraktionsnivån på bekostnad av uppräknigen av de många inblandade aktörerna och turerna. Samtidigt finns en poäng i att visa just detaljerna. De ger läsaren en förståelse

för hur komplicerade vissa frågor var. Läsningen om den långa vägen från idé till enande kring exempelvis enprocentsmålet är onekligen rafflande i just sin detaljrikedom. I sammanhanget känns det förmätet att be om mer, men är det något jag saknar i boken så är det civilsamhällets röster och påtryckningar i frågan. De har trots allt varit tongivande sedan starten men ges egentligen ingen plats i boken.

Sammanfattningsvis är detta ett gediget verk. Det är en härlig känsla att läsa en så välskriven och empiriskt grundad bok där argumenten ges tillräckligt utrymme. Monografier, också på svenska, behövs som motvikt till snuttifierade vetenskapliga artiklar. Konsten att skriva böcker som denna där nyanser och motsägelser får ta plats bör sannerligen uppvärderas i den vetenskapliga meriteringen.

Larsson Heidenblad, David, 2021. *Den gröna vändningen. En ny kunskapshistoria om miljöfrågornas genombrott under efterkrigstiden*. Lund: Nordic Academic Press.

Anmälan av Åsa Knaggård

Historikern David Larsson Heidenblad har skrivit en mycket intressant och läsvärd bok om hur miljöfrågorna gick från att vara något som några få brydde sig om till att bli något som bredare grupper i det svenska samhället såg som viktiga. Som statsvetare skulle jag säga att boken handlar om hur miljöförändringar kom att uppfattas som samhällseliga (eller möjligen politiska) problem. Boken är publicerad även i en engelsk version med titeln *The Environmental Turn in Postwar Sweden: A New History of Knowledge*. Det är endast den svenska versionen som recensionen behandlar.

Den gröna vändningen är i första hand en bok om miljöfrågornas genomslag i samhället. Den visar med stor tydlighet hur miljöfrågorna, som vi känner dem idag, fick bredare genomslag under en kort och intensiv period under hösten 1967 och med följdverkningar under de kommande åren. Det är fascinerande att läsa om hur snabbt det gick från det att miljöfrågor sågs som många olika problem till att ett systemperspektiv fick genomslag, där miljöfrågorna inte bara